

С Т А Н О В И Щ Е

ОТНОСНО: защита на дисертационен труд „ОСОБЕНОСТИ НА ПРОЦЕСУАЛНОТО ПРАВО“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от ЛЮБОМИР ПЕТРОВ СТОЯНОВ– редовен докторант към Катедрата по теория и история на държавата и правото към Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

от

проф. д-р Силви Василев Чернев,
професор по гражданско-процесуално право в ЦЮН на Бургаски
свободен университет и ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящото становище е изготвено с оглед защитата на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. „Право” (Теория на държавата и правото. Политически и правни учения/Обща теория на правото) от Любомир Петров Стоянов, редовен докторант към катедра Теория и история на правото, допуснат до публична защита с решение 70-10-23/16.01.24 г. на ФС при Юридическия Факултет на СУ «Св. Климент Охридски».

Процедурата е започната на основание съответните текстове от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (ППЗРАДРБ) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ (ПУРПНСЗАД в СУ „Св. Климент Охридски”), приет с решение на Академичния съвет на 31 октомври 2018 г., изменен и допълнен неколkokратно – последно с решение на АС с протокол от 28.06.2023 г.

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и ПУРПНСЗАД в СУ „Св. Климент Охридски.

Процедурата е коректно спазена.

I. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРЕДСТАВЕНИЯ ТРУД

1. Обща характеристика

Представеният научен труд „Особености на процесуалното право“ (във формата, в който е представен), е в обем на 254 страници, но при прилагане на стандартните изисквания обемът нараства до 347 стр.¹ Авторът поставя и разглежда темата във високо теоретичен аспект, но резултатите от анализа и научните изводи в преобладаващия брой случаи са валидни за много широк кръг от правни явления в различни области на процесуалното право. Те представляват годна основа за по-нататъшни изследвания както в общо теоретичен план, така и в областта на частните науки.

1.1. Работата започва с Увод (стр. 7 – 21). Уводът поставя рамката и насочеността на научното изследване, а именно процесуалното право и неговата проблематика от гледна точка на общата теория на правото. Авторът коментира съществуващите характеристики на делението на материално и процесуално право, като обръща внимание върху високото ниво на абстракция при извеждането на разграничителен критерий. Като последица от подобен род високо ниво на абстракция се стига до влагане на съществено различно съдържание в понятията, обозначаващи с едни и същи термини. На второ място изложението се спира на обстоятелството, че становищата в общата теория на правото се базират предимно на обобщения от съответните изследвания в частните области (отделните отрасли на процесуалната наука).

¹ За да се избегнат недоразумения, ако прибъгвам към посочване на страници, ще се позовавам на представения от дисертанта формат.

Следва разсъждения относно спецификата на правното изследване в сравнение с изследването в други научни области. В резултат се стига до извод, че между тях няма принципна разлика от гледна точка на научното изследване, което, според автора, прави възможно създаването на парадигма и излизане от състоянието на правната наука в разглежданата област към настоящия етап, което е характеризирал като „допарадигмено“.

1.2. Глава Първа носи заглавието „Процесуалното право като обект на изследване от Общата теория на правото“ (стр. 22 – 78)

Особеното (за разлика от други дисертационни трудове), което следва да се обясни с общотеоретичния характер на изследването, е че проблематиката на методологията не е представена в Увода, а на нея е посветен Параграф Първи от тази глава.

Авторът посочва моделно зависимия реализъм като онтологична рамка на изследването, като обяснява в какво се изразява този научен подход (възприемайки едновременно съществуването на реалност извън човешките възприятия, но и факта, че всякакви човешки възприятия имат опосреден и субективен характер)². Според него този подход създава условия за успешно изследване. Следва формулиране на задачите на научното изследване. Като основна задача авторът посочва идентифицирането на всички особености, които характеризират процесуалните норми (според общи за всички процесуални норми правни характеристики), поради което се очаква да се стигне до общотеоретични знания.

В хода на конкретизация на методите се посочва т. нар. „слаба версия“ на юридическия подход, след което авторът въвежда понятието за правно явление на Венелин Ганев и отнася неговите

² Докторантът се позовава на методолози на изследването в областта на физиката и квантовата механика, като приема, че техните заключения имат значение и в останалите области на науката.

елементи към разглежданата проблематика. Параграфът завършва с опит за конструиране на процесуалното явление като обект на изследване и с резюме на приложението на методологията и резултатите от него.

Вторият параграф е посветен на исторически произход и развитие на възгледите за деление на материално и процесуално право (с детайлен анализ на различни групи становища) – стр. 43 и сл.

Третият параграф е посветен на извеждане на работна хипотеза на понятието „процесуалноправна норма” – стр. 58. Авторът отново се занимава с избора на подход, след което представя съществуващи класификации на правни норми (по-специално се прави подробен анализ на съществуващи класификации на първични и вторични норми и се обсъждат основанията и последиците от застъпването на различни гледища).

В резултат на пространния анализ авторът стига до формулиране на работно понятие за процесуална норма: процесуалните норми са вторични публичноправни норми с правоприложен характер. Като следствие от възприемането на това работно понятие (и естествено, базирано на предхождащото изследване) се формулират и редица допълнителни изводи от методологичен характер (подробно на стр. 78), сред които се посочва обстоятелството, че съществуват норми с процедурен характер, които не могат да се окачествят нито като материалноправни, нито като процесуални (пак там).

1.3. Глава Втора носи заглавието „Процесуалното право в системата на юридическите процедури“ (стр. 79 – 198).

В тази глава докторантът застъпва позиция, че делението на материално и процесуално право не обхваща всички видове правни норми, като построява разсъжденията си, използвайки ясно

формулирана методологична гледна точка. Параграфът завършва с проследяване развитието на идеите за процесуалното право в руската правна теория и съвсем кратки изводи.

Вторият параграф (стр. 119 и сл.) е посветен на разкриване съдържанието на понятието „юридически процедури“ и съответно „процедурни норми“; също съдържа и методологични бележки.

Последният параграф очертава мястото на процесуалното право в системата на юридически процедури (стр. 163 – 198).

И този параграф започва с методологични бележки, след което изложението се обръща към очертаване на формите на реализиране на правото и към класифициране на юридическите процедури. Последните две точки от този параграф съдържат същностни моменти от схващането на автора, а именно: кои от юридическите процедури следва да се обозначават като процесуално право. На базата изложеното се дава окончателно определение на „процесуалноправната норма“.

1.4. Последната (Трета) е озаглавена „Особености на процесуалноправното явление“ (стр. 199 – 237).

В първия параграф се очертава понятието за процесуално явление. Изложението започва с методологични бележки, след което авторът се обръща към изследване на санкцията като съществен и необходим елемент на правното явление както в материалното, така и в процесуалното право.

Вторият параграф е посветен на характеристика на процесуалното явление чрез разглеждането на неговите особености – тези, свързани с характерните юридически факти; на процесуалноправните последици (в частност на санкцията); на обекта на процесуалното право и най-сетне на процесуалноправната норма.

1.5. Работата завършва с пространно заключение (стр. 238 – 247), в което се обобщават резултатите от научното изследване и се посочват приносните моменти.

1.6. Към работата е приложена справка за използваната литература и декларация за оригиналност.

2. Положителни характеристики на представения труд

2.1. Няма съмнение, че представеният дисертационен труд разкрива характеристика на типично монографно изследване с ясно изразена теоретична насоченост. С избора на темата авторът се е впуснал в много сериозна проблематика, която малцина теоретици са изследвали в дълбочина, а специалистите от частните науки в националната ни правна книжнина (гражданскопроцесуално, наказателнопроцесуално право и др.) са изследвали характеристиките на процесуалната регулация предимно учебниково ниво³ и в светлината на конкретиката на съответните дисциплини.

За разлика от множество други дисертационни трудове от последно време (представляващи в голяма степен преразказ с елементи на характеристика на съществуващата нормативна уредба) настоящият се изгражда върху особено здрава методологическа рамка и формулиране на проблемите и обосноваване на тезите с високо ниво на научна аргументация.

2.2. От гледна точка на формалните характеристики следва да се отбележат напълно подходящата структура и балансираност на изложението; забележителния научен апарат (както на български, така и на чужди езици). За нивото на представения труд е безпредметно да се посочват яснотата и прецизността на езика. Впечатляваща е логичната последователност на изследването – от

³ Изключение прави забележителната студия на проф. Сталев „Производството като динамичен фактически състав“

формиране на работно понятие и последващо преминаване през различни научни тестове и същностен анализ – до финализиране на обогатено, основано върху резултатите от това изследване понятие за процесуална норма.

2.3. Макар дисертационният труд да представлява общо-теоретично изследване в хода на работата си авторът е използвал удачно значителна за такъв тип труд съдебна практика.

2.4. Приносни моменти:

2.4.1. Цялата работа представлява сериозен научен принос, като несъмнено обогатява общата теория на правото и същевременно представлява солидна основа за задълбочаване на научните изследвания в специалните области.

2.4.2. Като конкретни приносни моменти (някои от които имат и характеристика на научно-приложен принос) могат да се посочат задълбочените изследвания върху отграничаването между процесуални и материалноправни норми, в резултат на което авторът стига до заключението, че посочените две понятия не обхващат всички норми, а понятието процесуална норма представлява разновидност на по-широка категория – процедурна норма (същевременно прави сериозната уговорка, че територията извън процедурните норми не непременно обхваща само материалноправни норми). Попътно, по полезен за продължаване на дискусия начин, се изследва съдържанието на понятията първична и вторична правна норма, в резултат на което се обогатяват значително и същевременно се прецизират представите относно тези понятия. Предложените от автора финални характеристики на процедурните (включително тяхната вътрешна класификация)⁴, а така също и на процесуалните

⁴ на правоприлагащи и на такива извън правоприлагането

норми и на процесуалното явление изобщо несъмнено имат приносен характер с висока стойност.

2.4.3. Безспорно имат приносен (както общотеоретичен, така и теоретично-приложен) характер и резултатите от изследването на отделните елементите на процесуалното явление и техните характеристики, съдържащи се в третата глава на дисертационния труд.

2.4.4. Естествено е, че от общотеоретично изследване не могат да се очакват предложения de lege ferenda.

3. Някои препоръки към работата

3.1. Като напълно съм съгласен с възприетото от автора⁵, че има процедурни норми извън процесуалното право, бих му предложил да изследва по-убедителния пример на процедурите по Закона за обществените поръчки, тъй като срещу характеристиката на сключването на обикновен частноправен договор като динамичен фактически състав могат да се повдигнат възражения.

3.2. Това, което непременно би следвало да се добави в характеристиката на процесуалното явление (да не говорим, че формулировката на темата е „Особености на процесуално *право*“) при доработване на дисертационния труд с оглед евентуалното му издаване, е значението на проблема за внасяне в процеса на информация за това, което се е случило в материалното право – или въпроса за доказването и доказателствените средства. Това е материя, която на практика е типична почти изцяло в областта на процесуалното право. Същевременно проблематиката ѝ е дотолкова важна, че въз основа на съответната правна уредба биха могли да се

⁵ В хода на преподаването по гражданскопроцесуално право също правя това отграничение.

правят класификации на видове процес.^{6,7} Би могло, също така, да се обърне внимание и на спецификата на доказването в различните клонове на процесуалното право.⁸

4. Други обстоятелства

4.1. Видно от представената професионална автобиография Любомир Петров Стоянов има професионален стаж като хоноруван преподавател в две висши учебни заведения, младши експерт в Министерство на труда и социалната политика; адвокат.

4.2. Докторантът има публикации и участия в научни форуми, от които четири публикации, пряко свързани с темата на дисертационния труд.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изложеното води до извод, че представеният дисертационен труд отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ, на Правилника за прилагането на този закон и на специалните изисквания на ПУРПНСЗАД в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд заслужава висока оценка: съдържа научни приноси с висока стойност за общата теория на правото, а така също и за задълбочаване на изследванията в областта на частните процесуалноправни науки. Трудът несъмнено демонстрира, че Любомир Петров Стоянов притежава задълбочени знания в областта на общата теория на правото, но също така и сериозни познания в

⁶ Състезателен-инквизиционен; такъв основан на изследване на причинно-следствени връзки и формален, или даже ирационален процес.

⁷ Абстрахирам се от общонаучния проблем дали действителността изобщо съществува и дали тя е такава, каквато я възприемат сетивата на биологичните индивиди от вида *homo sapiens*.

⁸ Докато в гражданското право фактическите състави са преимуществено правомерни и за тяхното евентуално установяване пред съд се използват предимно писмени доказателствени средства и много често нарочно съставени такива, при наказателното право дейността, предмет на познание от съда е по определение неправомерна и забранена, което мотивира субектите да търсят заличаване на всякаква информация. Това на свой ред води до доста различна картина на допустимите и налични източници на информация в тази област.

областта на отделните отрасли както на процесуалното, така и на други клонове на правото. Несъмнено е, че докторантът притежава забележителна способност за самостоятелен научен анализ.

Всичко това ми дава основание да дам висока положителна оценка на качествата на рецензирания труд и на докторанта, и да предложа на уважаемото Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. „Право” (Теория на държавата и правото. Политически и правни учения/Обща теория на правото) на Любомир Петров Стоянов – редовен докторант към Катедрата по теория и история на държавата и правото към Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”.

28.02. 2024 г.

**Изготвил становището:
проф. д-р Силви Чернев**